

2024 MAYIS SINAVI

Dergisi

SAYI

28

İŞ SAĞLIĞI VE
GÜVENLİĞİ

- GÜVENLİK KÜLTÜRÜ
- İSG TARİHSEL GELİŞİMİ
- İŞ KAZALARI

ÖZET BİLGİLER

- HAP NOTLAR
- TEK KELİME
- TEK CEVAP
- SENARYO ÖRNEKLERİ
- TASARIM VE GÖRSELLER
- SINAV TADINDA DERGİ

A SINIFI İŞ GÜV. UZMANI

M.NURULLAH ACAR

WWW.ISGTURKIYESINAV.COM

GÜVENLİK KÜLTÜRÜ İSG TARİHSEL GELİŞİMİ

GÜVENLİK KÜLTÜRÜ ÖNEMLİ NOTLAR

GÜVENLİK KÜLTÜRÜNÜN TANIM, HEDEF VE AMAÇLARI

1. Güvenlik kültürü genel olarak, emniyet içinde olma duygusu olarak tanımlanır.
2. Güvenlik kültürü en üst yönetim kademesinden en alttaki çalışana kadar bütün çalışanları kapsar ve taahhüdü gerektirir.
3. Örgütün tüm seviyelerindeki gruplar tarafından paylaşılan değerleri ifade eder.
4. Örgütün tüm seviyelerindeki üyelerin güvenliğe katılımı üzerinde durur.
5. Örgüt üyelerinin işteki davranışlarını etkiler.
6. Yönetim ve denetim sistemleriyle sınırlı değildir.
7. Değişimlere karşı esnek değildir ve örgütlere yerleştirilmesi ve değiştirilmesi bakımından kolay değildir. Değişime karşı dirençlidir.

8. Bir örgütteki informel değil formel güvenlik sorunlarıyla ilgilidir.
9. Genellikle ödül sistemleri ve güvenlik performansı arasındaki ihtimali de yansıtır.
10. Organizasyonda olaylardan, kazalardan ve hatalardan öğrenme ve gelişmeyle ilgili gönüllülüğü yansıtır.
11. Raporlamada bir parametredir ama olmazsa olmaz değildir.
12. Güvenlik kültürü davranış normları oluşturmayı amaçlar.
13. Kaza ve yaralanmayı azaltmayı amaçlar.
14. İşletmede çalışanların kaza ve hastalık konusunda aynı inanç ve fikirlerin paylaşımını sağlamaktır.

GÜVENLİK KÜLTÜRÜNÜN BOYUTLARI

1. Örgütsel Bağlılık
2. Yönetimin Katılımı
3. Çalışanların Yetkilendirilmesi ve Katılımı
4. Ödüllendirme Sistemleri
5. Raporlama Sistemleri

GÜVENLİK İKLİMİ

Güvenlik iklimi tam olarak kültürü karşılamaz ancak işyerinde kültür hakkında **bir bilgi kaynağı** olarak **görülebilir**.

“Güvenlik iklimi” ve “güvenlik kültürü” genellikle birbirine karıştırılan ve birbiriyle ilişkili olan kavramlardır. Aslında her ikisi de kendine özgü yapılarıdır.

Güvenlik kültürü, **bütünü** yansıttığı için güvenlik ikliminden daha **geniştir**.

MASLOW'UN İHTİYAÇLAR HİYERARŞİSİ

1- Fiziksel ihtiyaçlar :

Yeme, içme, su, uyku ve barınma gibi ihtiyaçlardır.

2- Güvenlik ihtiyaçları :

Kendini, ailesini ,toplumu güven ve emniyet içinde ve tehlikeden uzak hissetmek.

3-Sosyal ihtiyaçlar :

Ait olma ve sevgi ihtiyaçları, başkaları ile ilişki kurmak ,kabul edilmek ve bir yere ait olmak.

4-Saygınlık (değer) ihtiyacı :

Prestij, başarı, yeterli olmak ve başkalarınca benimsenip tanınmak

5-Kendini gerçekleştirme (Kişisel doyum) ihtiyaçları :

Kişisel tatmin, Kişisel başarı, Kişisel potansiyeli ortaya çıkarma.

GÜVENLİK KÜLTÜRÜ OLGUNLAŞMA MODELİ (FLEMİNG)

Fleming (2000) tarafından geliştirilen bu modele göre güvenlik kültürü en alt seviyeden en üst seviyeye kadar **5 aşamadan oluşan** süreçtir.

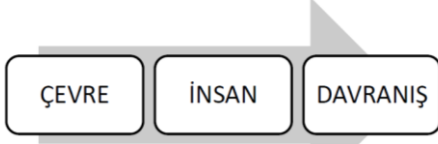
Bu modelin güvenlik kültürü oluşturma süreci ve her bir sürecin kendi içinde özellikleri şekilde görülmektedir.

Model sırasıyla **önceki seviyedeki zayıflıkların** ortadan kaldırılması ve güçlendirilmesi üzerine temellendirilmiştir.

Bu nedenle örgütün bir seviyeyi atlaması tavsiye edilmemektedir. Örneğin, ikinci seviye olan yönetme aşamasından üçüncü seviye olan katılma aşamasına geçmeden önce, yöneticilerin güvenliğe yönelik bağlılıklarını geliştirmesi ve ilk düzey çalışanları, güvenlikle ilgili süreçlere dâhil etme ihtiyacını anlaması örgüt için önemlidir.

Bu modele göre örgütü güvenlik performansı her bir seviye arttıkça artmaktadır. Buna göre işyerleri **en zayıf güvenlik performansını** "ortaya çıkma" evresinde gösterirken, **en yüksek performans düzeyine** "sürekli iyileştirme" evresinde ulaşmaktadır.

TOPLAM GÜVENLİK KÜLTÜRÜ MODELİ (GELLER)

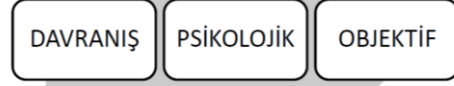

Geller (1994) tarafından geliştirilen bu model güvenlik üçlüsünü içermektedir. Bu güvenlik üçlüsü dinamik ve etkili iletişim içerisinde olan **çevre, insan ve davranıştır**.

Dahası Geller toplam güvenlik kültürünün temelini oluşturan 10 prensibi savunmuştur. Her ne kadar bu üç faktör arasındaki ilişkiler ele alınmasa da bu model bu yönüyle karşılıklı güvenlik kültürü modeline benzemektedir.

Ana farklılık durumdan ziyade çevre faktörü kullanılmıştır, bu bakış açısı Sosyal Bilişsel Teoriden ziyade mühendislik yaklaşımına dayanmaktadır. Çevre faktörünü kısıtlayıcı bir şekilde fabrikada yerleşik olan makine, alet, ekipman gibi donanımları içermektedir. Organizasyonu geniş bir şekilde ele alan politika, strateji yönünden ele almaz.

KARŞILIKLI GÜVENLİK KÜLTÜRÜ MODELİ (COOPER, FANG WU)

Cooper bu modelinde **üç** bileşenden oluşmaktadır.

Üç bileşen Cooper'ın geliştirdiği ölçekle belirlenmiştir.

Bu bileşenler gözlemlenebilen güvenlikle ilgili **davranışlar, psikolojik iç faktörler, objektif durumsal** faktörlerdir.

Genel olarak bu model, karşılıklı determinizm ve örgüt ve diğer iş birimleri ile karşılaştırma yapma imkanı sağlar. (Fang, Wu)

Karşılıklı determinizmden (gereklilik) adapte edilen bu model psikolojik iç faktörler (**algı ve tutumlar**) güvenlik iklimi anketi aracılığıyla, sürekli devam eden güvenlikle ilgili davranışlar davranışsal güvenlik teşviklerinin bir parçası olarak geliştirilen kontrol listeleri aracılığıyla, öte yandan durumsal faktörler güvenlik yönetim sisteminin gözlem ve teftişleriyle ölçülmektedir.

İSG TARİHSEL GELİŞİMİ ÖNEMLİ NOTLAR

1-

Osmanlı İmparatorluğu'nda sanayi devrimi öncesi dönemde zanaat işleri ve küçük esnaf yaygındı. İş yerlerinde çalışma koşullarını "lonca sistemi" belirlemekteydi. Çalışma ilişkilerinin dışında ülkede "Mecelle" kanunları uygulanmaktaydı. I. Tanzimat Fermanı'ndan hemen sonra yapılan girişimler sonucunda işçi sağlığı ve güvenliğini gözeten birtakım düzenlemeler getirilmiştir. Bu düzenlemeler, özellikle Ereğli Kömür İşletmeleri'nin Deniz Bakanlığı'na geçmesi ile kömür ocaklarında çalışan işçilerin çalışma koşullarını düzeltmek adına uygulamaya konulmuştur.

KODLAMA

KÜÇÜK ESNAF , LONCA MECELLE
SİSTEMİ

2-

Osmanlı İmparatorluğu'nda işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili mücadele 1820'lerde kurulan ilk işletmelerde çalışan işçilerin yaşama ve çalışma koşullarının düzeltilmesi amacıyla başlamış, ancak, 1845 yılında çıkarılan **Polis Nizamnamesi** ile bu tür etkinlikler engellenmiştir.

3-

Osmanlı İmparatorluğu'nda iş sağlığı ve güvenliği ile **ilk olarak çıkarılan** yasalardan en önemlisi **Dilaver Paşa Nizamnamesi'dir**.

Bu düzenleme, beraberinde iş görenleri koruyucu sosyal politika uygulamalarını beraberinde getirmiştir.

Düzenleme ile maden işlerinde çalışanların sağlık gözetimleri için her maden ocağında bir adet sağlık görevlisinin bulunması uygulaması işleme konulmuştur.

Dilaver Paşa Nizamnamesi, literatürde genelde üretimi artırıcı uygulamaları çalışma hayatına getirmesi ile aktarılırken, direkt olarak iş sağlığı ve güvenliği alanındaki **ilk düzenleyici** yasa olarak da aktarılmaktadır.

100 maddeden oluşan Dilaver Paşa Nizamnamesi daha çok üretimin artırılmasına yönelik olmasına karşın, işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili ilk yasal belge olması açısından önemlidir. İlk sanayi kuruluşlarının II. Mahmut döneminde savaş sanayi ile birlikte başladığı görülmüştür. Bu dönemde Sinop, İzmit ve İstanbul tersanelerinde buharlı gemi yapılmıştır.

KODLAMA

- Osmanlı İmparatorluğu'nda İSG ile ilk olarak çıkarılan - İlk düzenleyici yasa - 100 maddeden oluşan

**DİLAVER PAŞA
NİZAMNAMESİ**

4-

1869 yılında çıkarılan, **Maadin Nizamnamesi**, ilk kez madenlerde doktor ve hemşire bulunması gerektiğini vurgulamış ve kazaya uğrayan ailelere tazminat ödenmesini düzenlemiştir.

Bu yasa, genel hatları itibarıyla iş sağlığı ve güvenliği konularını içermektedir. **Getirdiği düzenlemeleri özetler isek; işveren iş kazasının oluşmasını önlemek için gerekli önlemleri alarak iş güvenliğini sağlamak zorundadır. Kazaya maruz kalanlara veya ailesine mahkeme tarafından hükmedilecek tazminat işveren tarafından ödenecektir.**

KODLAMA

- İlk kez
madenlerde
doktor - Tazminat

**MAADİN
NİZAMNAMESİ**

KURTULUŞ SAVAŞI DÖNEMİ

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kurulması ile Cumhuriyet'in (1921-1923) ilanı arasında geçen zamanda iş sağlığı ve güvenliği alanında iki önemli kanun yürürlüğe girmiştir. Bunlardan ilki **28.04.1921** tarih ve 114 sayılı "**Zonguldak Ereğli Havza-i Fahmiyesinde Mevcut Kömür Tozlarının Amele Menafii Umumiyesine olarak Furuhtuna dair Kanun**", diğeri **10.09.1921** tarihinde 151 sayılı "**Ereğli Havza-i Fahmiye Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun**"dur.

CUMHURİYET DÖNEMİ SONRASINDA YAŞANAN GELİŞMELER

1-

Sanayileşme sürecinde, beraberinde getirdiği iş sağlığı ve güvenliği sorunlarını ortadan kaldırmak için birçok yasa, yönetmelik ve tüzük çıkarılmıştır.

Cumhuriyetin ilanından itibaren iş sağlığı ve güvenliği kapsamında çıkarılan ilk düzenleme **2 Ocak 1924** tarih ve **394** sayılı "**Hafta Tatili Yasası**" olarak gösterilmektedir.

2-

Bir diğer olumlu düzenleme, **1926 yılında Borçlar Kanunu ile getirilmiştir**. Borçlar Kanunu'nun 32. maddesi uyarınca iş kazaları ve meslek hastalıklarından doğan hukuki sorumluluklar tanımlanmıştır.

3-

Ülkemizde o dönemde iş kanunu bulunmaması nedeniyle **1930 yılında çıkarılan Umumi Hıfzısıhha Kanunu** kapsamında, çocuk ve kadın işçiler için ilk kez koruyucu hükümlere yer vermiştir.

4-

1937 yılında yürürlüğe giren 3008 sayılı İş Kanunu uygulamaya başlanmıştır. Uygulanmaya başlayan İş Kanunu ile iş sağlığı ve güvenliği düzenlemeleri daha ayrıntılı ve sistemli bir yapıya kavuşmuştur. Yasa beraberinde bir yıl içerisinde bir sosyal güvenlik sisteminin kurulması şartını da uygulamaya sokmuştur. Bu yasa, 16 Haziran 1937 tarihinde yürürlüğe girmiş ve 1967 yılına kadar uygulamada kalmıştır. **3008 sayılı İş Kanunu'nun sosyal ve ekonomik gelişmelere karşı etkisiz kalması sonucunda, 2.08.1967 tarihinde 931 sayılı İş Kanunu yürürlüğe girmiştir**.

5-

Bu yasa da Anayasa Mahkemesi tarafından şekil yönünden uygunsuz bulunmuş ve sadece 9 ay yürürlükte kalmıştır. Yasanın yürürlükten kalkması ile meydana gelen boşluğun doldurulması amacıyla, **1475 sayılı İş Kanunu** yürürlüğe konulmuştur. Bu kanun işverene iş sağlığı ve güvenliği konusunda yüksek sorumluluklar yüklerken; işçilere de sağlık ve güvenlik koşullarına uymaları yönünden sınırlar getirmiştir. Kanun ile beraber iş sağlığı ve güvenliği tüzükleri de uygulanmaya başlanmıştır.

6-

1964 yılında 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu yürürlüğe konulmuştur.

7-

2003 yılında çıkarılan 4857 sayılı İş Kanunu içerisinde iş sağlığı ve güvenliği kapsamında bir bölüm açılarak konuya verilen önem ortaya konmuştur.

8-

Ülkemizde, iş sağlığı ve güvenliği alanında en büyük gelişme 2012 yılında yaşanmıştır. 2012 yılında ülkemiz mevzuat anlamında, iş sağlığı ve güvenliği kapsamında mevzuat teklifi kapsamına geçmiştir.

KODLAMA

ÖNEMLİ KRONOLOJİK SIRALAMA

TANZİMAT ÖNCESİ LONCA

**TANZİMAT
VE
MEŞRUTİYET
DÖNEMİ**

1. 1865 Dilaver Paşa Nizamnamesi
2. 1869 Maadin Nizamnamesi
3. 1871 Ameleperver Cemiyeti
4. 1877 Mecelle
5. 1895 Osmanlı Amele Yardımlaşma Cemiyet

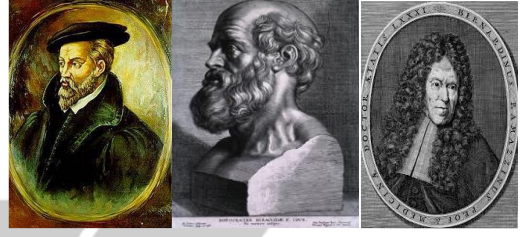
**KURTULUŞ
SAVAŞI
DÖNEMİ**

1. 1921 Ereğli Havza-ı Fahmiye Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun
2. 1921 Zonguldak ve Ereğli Havzası Fahmiyesinde Mevcut Kömür Tozlarının Amale Menafii Umumiyesine Furuhtuna dair Yasa

**Cumhuriyet
Dönemi ve
SONRASI**

1. 1926 Borçlar Kanunu
2. 1930 Umumi Hıfzıssıha Kanunu
3. 1937 - 3008 sayılı iş kanunu
4. 1967 - 931 sayılı iş kanunu
5. 1971 - 1475 sayılı iş kanunu
6. 2003 - 4857 sayılı iş kanunu
7. 2006 - 5510 Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
8. 2012 - 6331 sayılı İSG Kanunu

ÖNEMLİ BİLİM İNSANLARI

PLİNİ

Nitekim M.S. 23 ile 79 yılları arasında yaşamış olan Plini, çalışma ortamındaki tehlikeli tozlara karşı çalışanların korunması amacıyla **maske yerine geçmek üzere başlarına torba geçirmelerini önermiştir.**

PARACELSUS

1493 ile 1541 yılları arasında yaşayan Alman düşünür ve hekimi Paracelsus Basel Üniversitesi'nde verdiği derslerle, tıpta yeni bir anlayışa öncülük etmiştir. 1528 yılında üniversiteden ayrılarak hastalarını inceleme amacıyla geziye çıkmıştır. Tirol maden işletmelerinde iş yeri hekimi olarak çalıştığı yıllarda, o gün için dünyada ilk iş hekimliği kitabı olan "**De Morbis Metallicis**"i (**METALİK HASTALIKLAR**) yazmıştır. Paracelsus **modern toksikolojinin başlangıcı** sayılmaktadır.

GEORGIUS AGRICOLA:

Dünyada ilk mineroloji bilgini olarak bilinen G.Agricola, bazı zehirlerin etkilerini belirlemiş, koruyucu önlemler ileri sürmüştür. Ayrıca iş kazaları üstünde de durarak sorunları ortaya koymuş ve önerilerde bulunmuştur. Agricola, Jachymor'da hekimlik yaptığı yıllarda, mineroloji ve maden izabelerinde çalışanların sorunlarını incelemiş ve gözlemlerini 1530 yılında "**De Re Metallica**" (**METAL DERSİ**) isimli kitabında yayınlamıştır. Zamanın jeoloji, madencilik, metalurji bilgilerini de kapsayan önemli bir yapıt olan söz konusu kitabında, tozu önlemek için maden ocaklarının havalandırılması gerektiğini belirtmiş, iş kazaları ve iş güvenliği yöntemleri konusunda önerilerde bulunmuştur.

Prof DR. Muzaffer AKSOY:

Benzen'in lösemi hastalığına sebep olduğunu açıklamıştır.

JUVENAL:

Özellikle demircilerde görülen **göz yakınmaları ve göz hastalıklarının yapılan işten kaynaklandığını**, sürekli olarak ayakta çalışanlarda varislerin oluşabileceğini açıklamıştır.

BERDARDİNO RAMAZZİNİ:

1633 ile 1714 yılları arasında yaşayan işçi sağlığı ve iş güvenliği konusunda önemli çalışmalar yapan İtalyan Berdardino Ramazzini felsefe ve tıp okuyarak yetişmiş ve Padova Üniversitesinde öğretim üyeliği yapmıştır. Uzun incelemeler sonucu 1713 yılında yayınladığı "**De Morbis Artificum Diatriba**" isimli kitabında özellikle iş kazalarını önlemek için, iş yerlerinde koruyucu güvenlik önlemlerinin alınmasını önermiştir. Asıl uzmanlığı epidemiyoloji olduğu halde meslek hastalıkları konusunda üne kavuşmuş ve işçi sağlığının kurucusu sayılmıştır. **Ramazzini işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili sayısız çalışmalar yapmış, çok önemli bilimsel görüş ve öneriler getirmiştir.** Hipocrates çağından bu yana hastalara sorulan gelenekselleşmiş sorulara işçi sağlığı ve iş güvenliği ilkesini eklemiştir.

**MİCHEL
SADLER :**

(1780-1835) Bu çalışmalardan etkilenen Michel Sadler 1832 yılında parlamentoya yeni bir yasa önerisi getirmiş ve 1833 yılında "**Fabrikalar Yasası**" adı altında yürürlüğe girmesini sağlamıştır. Bu yasa ile fabrikaların denetimi için müfettiş atanması zorunlu kılınmış, 9 yaşın altındaki çocukların işe alınması ve 18 yaşından küçüklerin ise 12 saatten fazla çalıştırılmaları yasaklanmıştır.

**SİR
ROBERT
PEEL :**

(1788-1850) O yıllarda İngiltere'de yaşları 4-6 civarında olan ve günde 14 saat çalıştırılmakta olan çocuklara, tezgâha yetişebilmeleri için altlarına sandalye koyuluyor idi. Bu rapor bir işveren ve parlamenter olan Sir Robert Peel'i etkilemiş ve parlamentoda girişimlerde bulunarak 1802 yılında "**Çırakların Sağlığı ve Morali**" (diğer adıyla Çıraklık Sağlık ve Ahlakı Kanunu) adlı yasanın çıkarılmasını sağlamıştır. Çıkarılan bu Kanun ile İngiltere'de işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili olarak çıkartılan bu ilk yasa çalışma saatini günde 12 saat olarak sınırlamış, iş yerlerinin havalandırılmasını öngörmüştür.